

УДК 336.221.4: 061.1

АКТУАЛІТЕТИ ЗЕМЕЛЬНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД ТА ОБОРОННОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ

Д-р екон. наук Г. І. Шарій, д-р техн. наук Є. Б. Угненко,
асист. Н. І. Сорочук, кандидати техн. наук Є. М. Коростельов, О. М. Ужвієва

CURRENT ISSUES OF LAND DEVELOPMENT IN COMMUNITIES AND DEFENSIVE RESILIENCE OF UKRAINE

Dr. Sc. (Econ.) G. Shariy, Dr. Sc. (Tech.) Ye. Ugnenko, Assistant N. Sorochuk,
PhD (Tech.) Ye. Korostelov, PhD (Tech.) O. Uzhviieva

DOI: <https://doi.org/10.18664/1994-7852.210.2024.320700>

Анотація. У роботі розглянуто актуальні питання та проблеми земельних відносин в Україні, визначено пріоритети землеустрою та земельного розвитку на період війни. Визначено посилення соціальної справедливості в перерозподілі земель, припиненні безоплатної приватизації, обмеження скуповування земель в одні руки, недопущення аукціонного перерозподілу природних кормових угідь і громадських пасовищ і городів, формування справедливого перерозподілу земельної ренти. Зазначено про необхідність подальшого вдосконалення адміністративно-територіального устрою, Генеральної схеми України, державних будівельних норм, політики рурбанізації. Розглянуто необхідність розширення земель оборони та особливий землеустрій прикордонної смуги і стокілометрової прикордонної зони. Визначено, що ревіталізація земель сільськогосподарських, лісового і водного фонду забудованих територій в умовах великих площ бelligеративних ландшафтів, сформованих війною, потребує зусиль і допомоги світового співтовариства та кардинальної зміни регуляторної політики у сфері землеустрою і земельного кадастру.

Ключові слова: земельні відносини, земельний розвиток, соціальна справедливість, бelligеративний ландшафт, ревіталізація, рурбанізація землі оборони, землеустрій.

Abstract. The paper addresses the pressing issues and challenges of land relations in Ukraine, emphasizing the urgent need to redefine priorities for land management and development during the wartime period. It highlights that the ongoing war and military aggression in Ukraine have intensified the necessity for improving land relations, revising land policies, and incorporating best practices and expertise from European and global countries. However, it stresses the importance of adapting these strategies to Ukraine's unique conditions and cautions against excessive liberalization, which could lead to negative consequences.

Special attention is given to fostering social justice in the redistribution of land. This includes ending the practice of free privatization, placing stricter limits on the concentration of land ownership by a single entity, and preventing the auction-based redistribution of natural grazing lands, community pastures, and gardens. The document also underscores the importance of ensuring an equitable allocation of land rent to benefit local communities and stakeholders.

In terms of spatial development, the paper points to the critical need for enhancing administrative-territorial structures, revising the General Plan of Ukraine, updating state construction norms, and promoting balanced rurbanization policies to achieve sustainable development.

Additionally, the text explores the necessity of expanding defense lands and implementing specialized land management systems within the border strip and the 100-kilometer border zone, reflecting the current geopolitical challenges.

Finally, it concludes that revitalizing agricultural, forest, and water fund lands, especially in regions affected by the war, will require substantial efforts, comprehensive international support, and significant regulatory reforms in land management and cadastral policies to ensure sustainable recovery and development.

Keywords: *Land relations, land development, social justice, war-affected landscape, revitalization, rurbanization of defense land, land management.*

Вступ. В умовах війни землевпорядники, як й інші фахівці, повинні мобілізуватися для допомоги державі та провести моніторинг земель для розбудови і підвищення стійкості та обороноздатності країни у відповідь на агресивні геополітичні виклики.

В Україні війна та агресія змушують постійно вдосконалювати земельні відносини, змінювати ставлення до землі і суспільні актуалітети земельного розвитку [1].

Історичний досвід країн Європи і світу необхідно запозичувати, але, враховуючи умови України, використовувати розумно та імплементувати, трансформуючи до її умов [2].

В умовах війни стає наочно зрозуміло, що земля істинно просторовий політичний базис нашої країни. На землю посягали і посягають сусіди, тому забезпечення стійкості, військова та національна безпека – нині найвищий пріоритет земельного розвитку нашої країни.

Указаному суспільному пріоритету необхідно приділити найбільшу увагу, підпорядковуючи суспільні і державні інститути: адміністративно-територіальну реформу; генеральну схему; систему розселення; розміщення земель оборони; організацію і землеустрій смуги прикордонних територій; розвиток окремих категорій земель; Генеральну схему України; стратегії розвитку громад, районів, областей, агломерацій; екологічний, економічний, містобудівний та інфраструктурний каркас України; земельний кадастр, землеустрій,

оцінювання й обіг земель, геоматику і рентні платежі [3].

Визначення мети та завдання дослідження. Метою дослідження є визначення пріоритетів землеустрою і земельного розвитку України на період війни.

Стратегії земельного розвитку громад. Термін «бойкот» пішов від прізвища недбалого управляючого – англійця, який намагався нав'язати 140 років тому ірландцям несправедливу орендну плату і високі земельні платежі, оскільки Англія відібрала в них право власності на історичні землі. З того часу Земельні ліги дотримуються соціальної справедливості в земельних відносинах за принципом «Три F»: вільний обіг земель; фіксоване володіння, захищене державою і правом; справедлива орендна плата [2].

Соціальна справедливість має пронизувати земельні відносини і за вертикаллю, і за горизонталлю, стаючи фундаментом земельного розвитку.

Соціальна справедливість, як особлива суспільна вимога в умовах війни, потребує націоналізації земель колаборантів, ухиянтів, громадян і юридичних осіб країни-агресора.

Соціальна справедливість в умовах припинення безоплатної приватизації зобов'язує концептувати і використовувати державні та комунальні землі на користь насамперед не приватних, а суспільних інтересів оборони.

Адміністративно-територіальна реформа сформувала в Полтавській області 60 громад. Реформа пройшла добровільно,

але не так гладко, як потрібно. На нашу думку, проведення реформ за принципом добровільності виявило ряд суттєвих недоліків і проблем. У результаті в області сформовано третину непропорційних і нераціональних у просторовому плані громад, половина громад не мають ні демографічних, ні соціально-економічних перспектив.

Десять громад Полтавщини мають у складі більше 50 населених пунктів, а 10 громад мають менше 6 тис. населення. Більшість громад демографічно депресивні, коли народжуваність відстає від смертності більш ніж у шість-вісім разів [4].

Проблемними залишаються просторова конфігурація громад, величезна різниця в площах. Частина громад мають недостатню економічну спроможність, а центри громад не є центрами економічного тяжіння для сусідніх поселень. Частина громад не надають повноцінно соціально-адміністративних послуг, особливо якісних медичних та освітніх. Рациональність і спроможність громад не підкріплена транспортним сполученням, транспортною інфраструктурою, подекуди дорожнє покриття автомагістралей і доріг повністю вийшло з ладу.

Частина громад тяжіють до інших областей і на часі переформатувати обласний і районний устрій, можливо, з ліквідацією районів та областей у систему «край – громада».

Але це потребує конституційних змін і набагато вищого професіоналізму в керівництва областей, районів і громад.

Генеральна схема України, прийнята ще на початку 2000-х років, потребує негайного повторного розроблення з урахуванням агресії, Євроінтеграції та реальної системи розселення і наявних поселенських агломерацій. Відсутність актуальної Генеральної схеми ускладнює питання планування і розвитку транспортної інфраструктури, стратегії розвитку громад, формування екологічного каркаса та інших питань, пов'язаних із

розвитком як центральної України, так і прикордонних територій [1, 4].

Системи інфраструктури також суттєво застарілі і потребують сучасного планування і землеустрою території, аж до громади і окремих землеволодінь, за допомогою економіко-математичних оптимізаційних моделей на основі бонітування, економічного оцінювання земель, вирішення транспортних завдань з урахуванням містобудівних та інфраструктурних потреб, економічної, енергетичної безпеки та євроінтеграції, військових потреб і національної безпеки та оборони.

Особливо важливими є питання Схеми санітарного очищення територій областей і громад, які практично відсутні, а тисячі звалищ самовільно наповнюються і не відповідають нормативним вимогам.

Війна потребує більш стійких до ризиків лібералізованих містобудівних державних будівельних норм, зонування території, підземного захищеного розміщення військових об'єктів, логістики, наливних складів і терміналів, об'єктів енергетики, особливо в зоні можливого ураження.

Система розселення в Україні – унікальне явище. Навіть якщо в найбільш економічно самодостатній громаді Полтавської області – Опішнянській – із 33 населених пунктів в 11 населення за реєстрацією зараз відсутнє, то це вказує на соціально-економічну, демографічну і містобудівну кризу України, що має негативну оцінку внутрішньої економічної політики нашої держави як мінімум за останні 50 років. Посилює негатив і нині чинна методика нормативно-грошового оцінювання поселень, яка залежить від кількості жителів за реєстрацією [4].

Європа йде шляхом рурбанізації, тобто державної системи стимулювання переселення жителів міст на сільські території не тільки центрів міст (джентрифікація) і поглинання приміських сіл і поселень, а і розселення міських

агломерацій, шляхом стимулювання сільського будівництва, розосередження підприємств переробної, легкої та електротехнічної промисловості, розміщення центральних органів виконавчої влади в сільських поселеннях з перенесенням адміністративних центрів округів, регіонів, столиць [5].

Війна потребує переформування системи розселення, особливо на півночі, сході і півдні України, переселення, зселення, розбудови частини поселень, кластеризації території за прикладом ізраїльських кібуц. Військові бази і поселення потребують національно-безпекового рівня організації. Центри громад у районах бойових дій прикордонних територій необхідно перемістити вглиб країни і переформувати до умов війни, сформувавши військово-територіальні округи, що забезпечуватиме національну безпеку, високу стійкість проти агресії, самодостатність поселень, екологізацію території, комфортне проживання, високу освоєність земель і раціональне використання природних ресурсів і території країни.

У разі зникнення невеликих сіл унеможливлється повноцінне використання сільськогосподарських угідь, пасовищ і цінних містобудівних земель, земель рекреації та оздоровчого призначення, звужується етно-культурний, історико-традиційний потенціал територій [6].

Нині в Україні, особливо на півдні і сході, переважають белігеративні ландшафти, які руйнують локальні екосистеми, а впливи поліцекарбонних сполук, канцерогенів і отруйних речовин формують забруднення континентального масштабу. Ревіталізація белігеративних ландшафтів, особливо в поєднанні з землями зруйнованих промислових зон і поселень, потребує зусиль не тільки України, а і світу.

Землі оборони нині мають особливу значущість і суспільну цінність, а держава повертає державні земельні ресурси і землі

для потреб оборони і військової інфраструктури, підпорядкувавши приватні і комунальні інтереси вищій суспільній цінності, – національній воєнній безпеці [7].

Землі оборони повертаються не тільки в старі межі, вони мають бути відведені в смугу, прилеглій до кордонів і ворога до 100 км вглиб, як славнозвісна «лінія Маннергейма» у Фінляндії. Потрібно одіозний інститут «приватного» кордону в Сумській, Харківській, Закарпатській областях законодавчо ліквідувати, а землі в прикордонній смузі, надані за корупційними схемами, націоналізувати.

Заслужують на увагу землі військових радгоспів, лісгоспів і сотень інших стратегічних земельних об'єктів: полігонів, ділянок, придатних для летовищ, логістики, оборонних виробництв, ремонтної, обслуговуючої та рекреаційної, медично-госпітальної та оздоровчої баз.

Потрібна принципово нова прикордонна інженерна організація території до 100 км в глибину з побудовою оборонних лінійних об'єктів, включаючи водні, лісові та штучні вузли оборони, що потребує викупу, обміну та вилучення земель для потреб гострої суспільної необхідності та оборони.

Планування, організація, особливий землеустрій і землевпорядкування прикордонних смуг і територій потребують сучасних підходів, не типових для мирного часу і добросусідства.

Розглянемо детально актуалітети в розрізі окремих категорій земель.

Землі сільськогосподарського призначення мають особливу суспільну цінність, формують і бюджет України, і продовольчу безпеку і найбільше страждають у зоні бойових дій. Тут важливо раціонально капіталізувати земельні відносини, правильно оцінивши природну родючість і справедливо перерозподіливши рентні платежі між народом України, землевласником і користувачем [8].

Користувач, тим більше забруднювач, повинен платити, а виробник органічного

землеробства, навпаки, отримувати стимул і захист держави. Органічне землеробство, сівозміни, розумне та комбіноване землеробство стає державним пріоритетом, що збереже родючість і сталість господарювання і просуне нашу продукцію на ринки світу [6-8].

Тільки справедливе оцінювання земель і земельних поліпшень установить справедливий перерозподіл земельної ренти між громадою, державою, селянами та сільгоспвиробниками.

Ліси і лісосмуги громади повинні взяти під свій контроль, а держава лобювати і стимулювати громади до заліснення, передавши агроліси громадам і взагалі вивівши з тіні гіперцентралізованого і корумпованого ДП «Ліси України» ліси під громадський контроль і контроль уряду України.

Сільськогосподарські кооперативи, кластери, комунальні сільські підприємства та молочне тваринництво потребує нових підходів в організації сільськогосподарських земель, особливо з урахуванням і необхідністю відновлення, рекультивації, повторного освоєння та меліорації величезних територій, що постраждали від війни [8].

Особливо заслуговують на увагу орні меліоровані землі та методи технічної і біологічної рекультивації порушених війною земель на півдні України, де можливості самовідновлення едафотопу ґрунту обмежені.

Соціально-справедливий перерозподіл у минулому обцинних і громадських земель, захист інтересів сільської молоді і доступ молодих сімей, що бажають жити, працювати в сільській місцевості та займатися фермерством, до земельного ресурсу заслуговують на особливу підтримку держави і громад. Необхідно відмовитися від чисто ринкових теорій і аукціонних практик перерозподілу сільськогосподарських земель, адже вони працюють не на бюджет, а виключно на користь крупних латифундистів.

Селоутворююча функція сільгоспідприємств і фермерських і селянських господарств є головною в системі розселення і збереження сільських поселень. У Полтавській області з 1870 поселень у 930 відсутні господарські підрозділи, а в 400 навіть фермерські господарства. На сьогодні фермерське та селянське господарство сільського жителя в трудонедостатньому селі має бути під особливим контролем громад. Але без кооперації і кластеризації самозайнятість селян в особистих господарствах неефективна і нераціональна, особливо в умовах транспортно-інфраструктурних проблем і низької купівельної спроможності громадян.

Земельні аукціони в погоні за гривнею згубно діють на сільське тваринництво, забираючи в селян пасовища, і лишають села останніх перспектив, особливо на Київщині. Громади повинні мати можливість проводити земельні конкурси. Корупція постійно переміщується у центри прийняття земельних рішень, з сільських рад, у райдержадміністрації, потім у держгеокадастр, нині у громади.

За останні десять років в Полтавській області розорано 180 тис. га природніх угідь, а площа орних земель зросла до 1880 тис. га, і це тільки завдяки на перший погляд, прозорому і ринковому механізму, – аукціонам.

Тому, природні сінокоси і пасовища, ділянки огородинства необхідно вивести з перерозподілу на аукціонах.

Посів ранніх зернових на Полтавщині в 2024 році очікувано заганяє агросферу в глухий кут згубної дії на біосферу. В області планували посіяти з 1,4 млн га 630 тис. га технічних культур і більше 480 тис. га кукурудзи, тобто тиск пропашних культур на природну родючість переводить ґрунти в стан ґрунтовтоми і ґрунтотоксикозу, а тиск штучної родючості на користь економічної непомірний і невинуватий навіть за умов війни. Економічне «браконьєрство» ґрунтів – це екологічна агресія, що нищить ґрунти

України і робить жебраками майбутні покоління [9].

Низький відсоток заліснення, вилучення 70 тис. га агролісів до держави в Полтавській області, лісоневкриті площі, низька якість лісонасаджень, малі об'єми лісопосадок з боку держлісгоспів, самовільні вирубки, лісові пожежі потребують зміни акцентів і мобілізації громад до заліснення, охорони і збереження лісових ресурсів України. Гіперцентралізація поетапно ліквідувала якість діяльності Держгеокадастру, інститутів землеустрою та раціональність лісогосподарської галузі в державі та гіперзбагачує керівництво ДП «Ліси України» і корупційну вертикаль. Лісовий кадастр, подеревний облік, таксація, реєстри, лісоустрій, заліснення, особливо в умовах війни, потребує системних інновацій. Або держава врегулює ці питання, або указане державне підприємство разом із війною знищуватиме ліси України.

Тому громадам потрібно передати не тільки агроліси, а і під контроль передати лісовий фонд у подвійну охорону та відтворення, що дасть змогу довести залісненість земель до 16 % для лісостепу, а для лісосмуг – із 1,2 до 2,5 % у лісостеповій і до 5 % у степовій зоні. І це нагальне завдання суспільства.

Також потрібні зміни в політиці землі водного фонду, особливо сфері охорони вод, забезпечення питною водою і водовідведення. Якість поверхневих і підземних вод, особливо для потреб питної води, незадовільна. Потребують реконструкції, знесення та заміни сотні гідроспоруд. Особливий режим потрібний для меліорованих земель. Водоохоронні зони сформовано у Полтавській області тільки в Котелевській громаді. Річкам потрібне місце, заплава заплаві, а берег берегу. Досвід басейнових управлінь і водні директиви ЄС дали змогу повернутись у Європі лососю на нерест у річку Рейн, але дослідження виявили, що в Україні об'єми

забруднень поверхневих вод, ґрунтів і ґрунтових вод колосальні.

Величезною є водоемність нафтогазового комплексу, гірничих і вугільних добувних виробництв, металургії. Перекачуючи пластові води в поверхневі водотоки, ці виробництва перетворили річки і потічки в канали забруднених вод, які так само забруднюють підґрунтові води і болотні системи, ґрунти та водоносні підземні горизонти [10].

Землі рекреації, оздоровлення, історико-культурного і природоохоронного призначення мають унікальні шляхи розвитку, але повинні мати державні і регіональні програми розвитку, власні кадастрові реєстри з внесенням кожної ділянки і кожного цінного просторового об'єкта.

Землі промисловості актуальні завжди – це і промзони, і технопарки. Але величезна землеємність підприємств України потребує технологічних змін і норм відведення в осучасненому стані.

Просторова стратегія розвитку громад і областей на сьогодні формалізована і є лише на папері.

Стратегії розвитку громади – це насамперед відхід від формалізму, і ними громади повинні керуватися в роботі. Стратегії формують на основі аналізу і кластерної співпраці геодезистів, землевпорядників, кадастровиків, геологів, економістів, геоботаніків, архітекторів, екологів, лісомеліораторів, соціологів, демографів і виключно за участю вчених, які не зацікавлені в корупційних змаганнях і перевагах.

Внутрішні функції управління також важливі для державних служб, особливо у сфері геодезії та землеустрою. На сайті Держгеокадастру аналізуємо результати реєстрації ділянок сертифікованими інженерами-землевпорядниками: процес дещо призупинено, але заформалізованість перереєстрації нерухомості в селах призвела до тисяч пусток і просто покинутих садиб.

В Україні працює Рада з національної інфраструктури геопросторових даних, але зареєстрували за 2023 рік лише 97 тис. га земель. Якщо земель сільськогосподарського призначення зареєстровано 33 млн га, або 74 %, то проведено нормативне грошове оцінювання лише третини поселень.

Землеустрій нівельований у проблемі обігу сільськогосподарських земель, особливо в тіньовому форматі та економічному опортунізмі землекористувачів, який перевищує не тільки екологічні вимоги, а і цілісні суспільні інтереси, особливо економічні і бюджетоутворюючі.

За 2023 рік в Україні в електронну форму перетворено лише 1392 технічної документації з землеустрою.

В Україні за останній рік відчужено невелику кількість земель (до 1 %), а міфи про ринок земель і його політизація високі. Але як може брати участь у торгах селянин (фермер), який перебуває на війні? Держгеокадастр відійшов від управління землями в стратегічному плані, землеустрою зокрема, самоусунувшись також і від завдань охорони земель [11].

Завдання державної служби Держгеокадастру зведені до трьох блоків питань: національна інфраструктура геопросторових даних; адміністративні послуги; пропозиції з формування політики у сфері ДЗК, землеустрою, охорони і родючості ґрунтів, що перетворює державну службу на споглядача і статиста земельної реформи та земельного розвитку.

Архіви райземів, звезені з 1998 року з архівів сільських, селищних і міських рад, знаходяться в занедбаному стані, потребують оцифрування і передавання в громади. Держгеокадастр намагався сканувати технічну документацію централізовано, звозивши документацію в Київ, але, здійснивши з Полтавської області перевезення і повернувши змішані папери з інших областей, цей процес призупинили.

Архіви – це безцінна інформація і праця поколінь, їх необхідно оцифрувати і створити обласні та державні архіви і

реєстри технічної документації із землеустрою та кадастру.

Геоматика – термін, що прийшов до нас із Канади, поєднує геоінформатику, моделювання і управління даними, спираючись на геодезію і картографію, трансформує просторово прив'язані дані в інформаційні системи, де програмне забезпечення і штучний інтелект опрацьовують просторові моделі управління і розвитку [12].

У світі освітньо-наукові і суспільні інститути геодезії і землеустрою перейменовують в Інститути геоматики, але зберігають державні управлінські інститути, фонди державних земель або уповноважені державою структури на кшталт SAFAR (Франція).

Але геоматика не підміняє картографію, фотограмметрію, ДЗЗ, інформатику, геодезію, ГІС, глобальне позиціонування, цифровізацію зображень, а, об'єднуючи дисципліни, формує раціональну взаємодію для синергетичного фахового ефекту спроможності формування компетентності спеціалістів для державного регулювання земельного розвитку [13].

Тільки тісна взаємодія стейкхолдерів, зацікавлених у підготовці фахівців, виробничників і державних службовців, які допомагають освіті і науці, дасть змогу утримати високу якість фахівців, державну регуляторну і наукову складову земельного розвитку України.

Висновки. В умовах війни в Україні шлях удосконалення земельних відносин має передбачити посилення суспільних і державних інтересів і соціальної справедливості щодо використання земельних ресурсів.

Забезпечення стійкості земельних відносин і національну воєнну безпеку розглядають як вищий пріоритет земельного розвитку.

Необхідно активувати подальший розвиток адміністративно-територіального устрою, Генеральної схеми України, зонування території, особливий землеустрій

прикордонних громад і стокілометрової смуги біля кордонів.

Особливої актуальності набуває стійка система розселення, розміщення виробничого та оборонного потенціалу, урбаністика і рурбанізація.

Потребують унікальних землевпорядних рішень белігеративні

ландшафти, на яких екологічні і містобудівні виклики досягли небувалих рівнів [14].

У цілому земельні відносини в Україні потребують новітньої земельної політики, нової якості державного регулювання і раціональної діяльності землевпорядних служб і організацій.

Список використаних джерел

1. Шарий Г. І. Розвиток земельних відносин та поліпшення ефективності агровиробництва і стану земельних ресурсів. *Землевпорядний вісник*. 2020. №1. С. 24-29.
2. Ткачук А. Скандинавський шлях. Досвід реформ адміністративно-територіального устрою і місцевого самоврядування в Данії та Швеції. Київ: Лотос, 2015. 124 с.
3. Шарий Г. І. Краєвий устрій України. *Землевпорядний вісник*. Київ, 2015. № 2. С. 41-45.
4. Розвиток адміністративно-територіального устрою України як відповідь на мілітарні виклики / Г. І. Шарий, Є. Б. Угненко, Н. І. Сорочук та ін. *Збірник наукових праць Укр. держ. ун-ту залізнич. трансп.* Харків: УкрДУЗТ, 2023. Вип. 206. С. 129-138.
5. Application of Laser Technologies for Scanning Communication Routes While Restoring the Infrastructure of Ukraine/ Sergii Panchenko, Yevgeniia Ugnenko, Elena Uzhviieva, Yevhen Korostelov, Nataliia Sorochuk. *International Conference TRANSBALTICA: Transportation Science and Technology, TRANSBALTICA2023: TRANSBALTICA XIV: Transportation Science and Technology, Lecture Notes in Intelligent Transportation and Infrastructure*. 2024. P. 3–11.
6. Угненко Є. Б., Ужвієва О. М., Сорочук Н. І. Аналіз нормативної бази оцінки шкоди та збитків, завданих земельним ресурсам України внаслідок збройної агресії. *Матеріали XXVI Міжнародної науково-технічної конференції «Технологія-2023», Україна, м. Київ, Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, 26 травня 2023 року*. Київ, 2023. С.192-195.
7. Сорочук Н. І., Сорочук Ю. О. Визначення розміру шкоди, завданої земельним ресурсам України під час дії воєнного стану. *Матеріали VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Сучасні тенденції економічного розвитку регіонів: теоретичні та прикладні аспекти» 09-10 травня 2024 року, Україна, м. Одеса*. Одеса: ОДАБА, 2024. С. 348-351.
8. Особливості раціонального використання земель сільськогосподарського призначення в умовах воєнного стану / Є. Б. Угненко, О. М. Ужвієва, Н. І. Сорочук, Ю. О. Сорочук. *Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні технології землеустрою, кадастру та управління земельними ресурсами», Україна, м. Київ, НАУ, 16–17 березня 2023 р.* Київ, 2023. С. 101-103.
9. Полтавська область – Громад. URL: decentralizion. gov. ua.
10. Сорочук Н. І., Сорочук Ю. О. Оцінка шкоди, завданої земельним ресурсам водного та природоохоронного фондів України в ході російської збройної агресії. *Матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні інформаційні та інноваційні технології на транспорті, MINTT – 2024», 29–31 травня 2024 року, Україна, м. Одеса, Херсонська державна морська академія: тези доповідей конференції*. Одеса, 2024. С. 340-341.

11. Geoinformation systems design of repairs of connection roads on the basis of laser scanning / Ievgeniia Ugnenko; Elena Uzhviieva; Nataliia Sorochuk; Valentina Yurchenko; Gintas Viselga. *AIP Conference Proceedings* This link is disabled., *AIP Conf. Proc.* 2684, 020012 (2023).

12. Інженерно-геодезичні вишукування. Геометричне нівелювання траси / Є. Б. Угненко, Г. І. Шарий, О. М. Ужвієва та ін. *Збірник наукових праць Укр. держ. ун-ту залізнич. трансп.* Харків: УкрДУЗТ, 2024. Вип. 208. С. 92-105.

13. Навчальна геодезична практика: навч. посіб. / Є. Б. Угненко, А. О. Шевченко, О. М. Ужвієва та ін. Вид. 2-ге. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2024. 228 с.

14. Сорочук Н. І., Зеленська А. А., Сорочук Ю. О. Екологічні проблеми в галузі використання та охорони земель під час воєнних дій. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Екологічно сталий розвиток урбосистем», Україна, м. Харків, ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2-3 листопада 2022 року.* Харків, 2022. С. 90-92.

Шарий Григорій Іванович, доктор економічних наук, завідувач кафедри автомобільних доріг, геодезії та землеустрою, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

ORCID iD: 0000-0001-5098-2661. Тел.: +38(050)8504444. E-mail: shariy.grigoriy61@gmail.com.

Угненко Євгенія Борисівна, доктор технічних наук, професор кафедри вишукувань та проектування шляхів сполучення, геодезії та землеустрою, Український державний університет залізничного транспорту.

ORCID iD: 0000-0002-3945-788X. E-mail: ugnenko.ievgenia@gmail.com.

Сорочук Наталія Ігорівна, асистент кафедри вишукувань та проектування шляхів сполучення, геодезії та землеустрою, Український державний університет залізничного транспорту. ORCID iD: 0000-0002-6042-2681. E-mail: nat.sorochuk50@gmail.com.

Коростельов Євген Миколайович, кандидат технічних наук, доцент кафедри вишукувань та проектування шляхів сполучення, геодезії та землеустрою, Український державний університет залізничного транспорту.

ORCID iD: 0000-0002-9589-8196. E-mail: kostya_90@ukr.net.

Ужвієва Олена Миколаївна, кандидат технічних наук, доцент кафедри вишукувань та проектування шляхів сполучення, геодезії та землеустрою, Український державний університет залізничного транспорту.

ORCID iD: 0000-0002-3399-0472. E-mail: elena.uzhviieva.72@gmail.com.

Shariy Grygoriy, Dr. Sc. (Econ.), Professor, Head of the Department of Highways, Geodesy and Land Management of the Yuri Kondratyuk Poltava National Technical University. ORCID iD: 0000-0001-5098-2661.

Tel.: +38 (050) 850 44 44. E-mail: shariy.grigoriy61@gmail.com.

Ugnenko Yevgeniia, Dr. Sc. (Tech.), Professor, Head of the Department of Researches and Design of Means of Communication, Geodesy and Land Management of Ukrainian State University of Railway Transport.

ORCID iD: 0000-0002-3945-788X. E-mail: ugnenko.ievgenia@gmail.com.

Sorochuk Nataliia, Assistant of the Department of Researches and Design of Means of Communication, Geodesy and Land Management of Ukrainian State University of Railway Transport. ORCID iD: 0000-0002-6042-2681.

E-mail: nat.sorochuk50@gmail.com.

Korostelov Yevhen Mykolaiovych, PhD (Tech.), Associate Professor of the Department of Researches and Design of Means of Communication, Geodesy and Land Management of Ukrainian State University of Railway Transport.

ORCID iD: 0000-0002-9589-8196. E-mail: kostya_90_@ukr.net.

Uzhviieva Olena, PhD (Tech.), Associate Professor of the Department of Researches and Design of Means of Communication, Geodesy and Land Management of Ukrainian State University of Railway Transport.

ORCID iD: 0000-0002-3399-0472. E-mail: elena.uzhviieva.72@gmail.com.

Статтю прийнято 11.12.2024 р.